

ПРОСТОРОВИЙ РОЗВИТОК СЕКТОРА ІНФОРМАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ В УКРАЇНІ: ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ПОВОЄННОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ВІДБУДОВИ

В економіці України відбувається швидкий розвиток сектора інформації та комунікації (СІК), підґрунтям чого є процеси формування інформаційно-мережевого суспільства. Це впливає на посилення позицій СІК у національній економіці та сприяє прискоренню структурної модернізації української економіки. Військова агресія Росії проти України належить до чинників, які уповільнюють або призупиняють зростання СІК за регіонами країни, проявом чого може бути скорочення ділової активності суб'єктів підприємництва та зниження попиту на товари цього сектора. Важливо проаналізувати та оцінити особливості економічного і соціального розвитку СІК в Україні, що дасть змогу визначити його місце і роль в інноваційній стратегії повоєнної відбудови.

Становлення теоретичних і науково-методологічних засад діяльності СІК у національній економіці має дискусійний характер. Зокрема, А. Гальчинським розглянуто функціональні основи глобального інформаційного суспільства та участь мережевих технологій у його розбудові [1]. Крім того ученими, серед яких і А. Гальчинський, науково обґрунтовано необхідність формування інноваційної стратегії реформування економіки України для подолання сировинно-орієнтованого вектора розвитку [2]. Окреслено й головні теоретичні підходи до аналізу впливу сектора інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на відтворення суспільних благ у національній економіці [3]. У зв'язку із важливістю посилення позицій креативної економіки в Україні оцінено ще й структурні зміни в СІК у країнах ЄС та окреслено головні напрями адаптації цього досвіду до вітчизняних соціально-економічних умов [4; 5]. Проте виникає потреба в аналізі та оцінці основних трендів функціонування СІК у 2010–2022 рр. за регіонами України в контексті перспектив формування інноваційної стратегії повоєнної економічної відбудови.

У 2014–2020 рр. просторові показники соціального і економічного розвитку СІК демонстрували тенденцію до зростання в усіх регіонах України (*табл. 1*). Це означає, що у ці роки відбулися структурні зміни в економіці регіонів нашої країни, орієнтовані на виробництво продукції з високим вмістом доданої вартості, формування інноваційної зайнятості та посилення конкурентоспроможності національної економіки. Відзначимо, що цей процес неоднорідний, бо існують просторові відмінності, зумовлені особливостями формування галузевої структури економіки регіонів України, специфікою нагромадження людського капіталу, функціонування логістичної та цифрової інфраструктури.

В аналізованій період ділова активність суб'єктів господарювання у СІК була головно сконцентрована у м. Київ (*табл. 1*). У 2014–2020 рр. поступово відбулися зміни на користь регіонів України. Якщо у 2014 р. у м. Києві СІК створював 80 % доданої вартості за витратами виробництва суб'єктів господарювання, на реалізовану продукцію припадало 72,4 % до загального обсягу, то у 2020 р. – уже 67 % і 56,3 %, відповідно. Кількість діючих суб'єктів господарювання цього сектора в м. Києві у ці роки залишалась практично без змін – 24–26 % до загальної кількості, кількість зайнятих змінили, бо у 2014 р. – 50,9 % до загальної кількості, у 2020 р. – уже 40,9 % (згідно з *табл. 1*). З довгострокового погляду у

СІК формуються умови, які сприяють посиленню відмінностей на регіональному рівні в Україні.

Таблиця 1

Основні показники розвитку СІК за регіонами України у 2014–2020 рр.*

Регіони, області, показники, роки	Додана вартість за витратами виробництва СГ, % до загального обсягу				Кількість діючих СГ за видами економічної діяльності, % до загальної кількості				Кількість зайнятих працівників у СГ, % до загального обсягу				Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) СГ, % до загального обсягу			
	2014	2018	2019	2020	2014	2018	2019	2020	2014	2018	2019	2020	2014	2018	2019	2020
Україна	3,93	4,93	5,16	5,65	5,92	9,49	10,62	11,87	3,48	3,89	4,11	4,29	2,37	2,75	3,18	3,57
Вінницька	0,03	0,06	0,07	0,08	0,20	0,27	0,30	0,33	0,07	0,08	0,09	0,10	0,03	0,05	0,06	0,08
Волинська	0,01	0,02	0,02	0,02	0,07	0,09	0,11	0,13	0,03	0,03	0,04	0,04	0,01	0,01	0,01	0,02
Дніпропетровська	0,07	0,18	0,17	0,20	0,48	0,78	0,86	0,95	0,18	0,25	0,26	0,27	0,07	0,13	0,15	0,17
Донецька	0,108	0,15	0,12	0,11	0,18	0,19	0,20	0,22	0,09	0,08	0,10	0,10	0,04	0,04	0,5	0,05
Житомирська	0,02	0,03	0,03	0,04	0,11	0,17	0,19	0,21	0,05	0,06	0,06	0,07	0,02	0,02	0,03	0,03
Закарпатська	0,01	0,02	0,02	0,02	0,07	0,10	0,10	0,12	0,03	0,03	0,03	0,04	0,01	0,01	0,02	0,02
Запорізька	0,03	0,05	0,06	0,08	0,21	0,32	0,35	0,40	0,09	0,10	0,12	0,12	0,03	0,04	0,05	0,06
Івано-Франківська	0,01	0,03	0,03	0,03	0,08	0,16	0,19	0,21	0,03	0,05	0,06	0,06	0,01	0,02	0,03	0,03
Київська	0,04	0,10	0,12	0,13	0,25	0,49	0,57	0,65	0,08	0,14	0,16	0,18	0,04	0,08	0,10	0,12
Кіровоградська	0,01	0,02	0,02	0,02	0,05	0,10	0,11	0,13	0,03	0,04	0,04	0,04	0,01	0,01	0,02	0,02
Луганська	0,01	0,01	0,01	0,01	0,07	0,06	0,07	0,07	0,03	0,02	0,02	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01
Львівська	0,10	0,21	0,22	0,26	0,57	0,91	1,04	1,17	0,23	0,26	0,29	0,32	0,09	0,19	0,23	0,26
Миколаївська	0,02	0,04	0,04	0,04	0,18	0,27	0,27	0,29	0,05	0,07	0,07	0,08	0,02	0,03	0,03	0,04
Одеська	0,07	0,12	0,11	0,12	0,31	0,47	0,52	0,60	0,15	0,17	0,17	0,19	0,07	0,08	0,09	0,10
Полтавська	0,01	0,03	0,04	0,05	0,11	0,19	0,21	0,25	0,04	0,06	0,07	0,08	0,01	0,03	0,03	0,04
Рівненська	0,01	0,02	0,02	0,03	0,07	0,12	0,14	0,16	0,03	0,04	0,05	0,05	0,01	0,01	0,02	0,02
Сумська	0,01	0,02	0,02	0,03	0,08	0,13	0,15	0,17	0,03	0,04	0,05	0,05	0,01	0,02	0,02	0,02
Тернопільська	0,02	0,02	0,02	0,03	0,06	0,11	0,12	0,14	0,03	0,04	0,04	0,04	0,01	0,02	0,02	0,02
Харківська	0,15	0,29	0,30	0,37	0,88	1,28	1,43	1,56	0,30	0,38	0,40	0,43	0,13	0,22	0,26	0,30
Херсонська	0,01	0,02	0,02	0,03	0,09	0,12	0,14	0,15	0,03	0,04	0,04	0,04	0,01	0,01	0,02	0,02
Хмельницька	0,01	0,02	0,02	0,03	0,07	0,14	0,16	0,18	0,03	0,04	0,05	0,05	0,01	0,02	0,02	0,02
Черкаська	0,01	0,04	0,05	0,05	0,11	0,23	0,25	0,28	0,040	0,06	0,07	0,08	0,01	0,03	0,04	0,05
Чернівецька	0,01	0,02	0,02	0,02	0,07	0,10	0,11	0,12	0,03	0,03	0,04	0,04	0,01	0,01	0,02	0,02
Чернігівська	0,01	0,03	0,03	0,04	0,09	0,15	0,17	0,19	0,04	0,05	0,05	0,05	0,01	0,02	0,03	0,03
м. Київ	3,17	3,39	3,57	3,82	1,46	2,55	2,84	3,18	1,77	1,71	1,76	1,76	1,72	1,62	1,86	2,01

*Обчислено автором на основі [6]; **СГ – суб'єктів господарювання.

У 2014–2020 рр. провідні позиції за доданою вартістю за витратами виробництва суб'єктів господарювання у СІК займали Харківська, Львівська, Дніпропетровська, Донецька, Київська та Одеська області, за кількістю діючих суб'єктів господарювання – Харківська, Львівська, Дніпропетровська, Київська, Одеська та Запорізька області, за кількістю зайнятих працівників у суб'єктів господарювання – Харківська, Львівська, Дніпропетровська, Одеська, Київська та Запорізька області, за обсягами реалізованої продукції – Харківська, Львівська, Дніпропетровська, Київська, Одеська та Вінницька області (див. табл. 1). Лідерство цих областей України за показниками соціально-економічного розвитку СІК пов'язане з процесами становлення ІТ-кластерів, бо діяльність у комп'ютерному програмуванні, консультуванні та пов'язаної з ними діяльності, наданні інформаційних послуг є одним із чинників їхнього заснування.

У перспективі це означає, що ці регіони будуть одними з флагманів реалізації інноваційної стратегії повоєнної інноваційної відбудови економіки України. Однак на регіональному рівні воєнні дії країни-агресора сформували істотні ризики для розвитку СІК як компоненти креативних індустрій України. Згідно з даними опитування, у 2022 р. 33 % бізнесу у мистецтві, спорті, розвагах і відпочинку повністю зупинили роботу, 6 % – в ІТ-секторі, 11 % – у телекомунікаціях; прогноз оборотів бізнесу на 2023 р. виявив, що у мистецтві, спорті, розвагах і відпочинку ріст майже на рівні 2022 р. очікують 7 % бізнесів, в ІТ-секторі – 20 %, у телекомунікаціях – 26 % [7]. Головними причинами обережної позиції українських підприємців з СІК є те, що важко спрогнозувати тривалість війни та інтенсивність ведення бойових дій, умови звільнення територій. В умовах війни в Україні додатковими ризиками для розвитку СІК є висока ймовірність погіршення енергопостачання, логістики та забезпечення безпеки під час роботи.

Отже, розвиток СІК в Україні впливає на поліпшення галузевої структури економіки регіонів. Просторове зростання у СІК у 2010–2020 рр. стало важливим чинником посилення його позицій як виробника інноваційної та високотехнологічної продукції. До позитивів належить те, що у 2022–2023 рр. СІК зберіг свої провідні позиції. На нашу думку, цей сектор виконуватиме одну з лідерських функцій у формуванні інноваційної стратегії відбудови економіки України після завершення війни.

Список використаних джерел:

1. Гальчинський А., Геєць В., Кінах А., Семиноженко В. Інноваційна стратегія українських реформ. Київ : Знання України, 2002. 326 с.
2. Гальчинський А. С. Становлення глобального суспільства та перспективи глобального інформаційно-мережевого суспільства. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2015. Вип. 22(3). С. 62-72.
3. Кічурчак М. Теоретико-методологічні засади впливу сектора інформаційно-комунікаційних технологій на відтворення суспільних благ у національній економіці. *Економічний простір*. 2021. Вип. 175. С. 7–12.
4. Кічурчак М. Структурні зміни в секторі інформації та комунікації в системі креативної економіки країн ЄС: досвід для України. *Економіка і прогнозування*. 2022. № 3. С. 115-130.
5. Kichurchak M. Information and communication technologies sector development as a factor of forming creative industries in the European Union countries: experience for Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 1(48). С. 399-408.
6. Державна служба статистики України : офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Дослідження стану бізнесу в Україні (березень-квітень, 2023). Бізнес.Дія : офіційний сайт. URL: https://business.diia.gov.ua/uploads/6/30910-doslidzenna_stanu_ta_potreb_biznesu_za_rik_povnomasstabnoi_vijni.pdf